

HB1097

AZ ERDŐ

AZ 1862-BEN ALAPÍTOTT ERDÉSZETI LAPOK 117. ÉVFOLYAMA

1982. NOVEMBER • XXXI. ÉVFOLYAM • II. SZÁM

TARTALOM

<i>Dr. Berdár Béla:</i> Erdőfelügyeleti gondok és feladatok az erdőművelésben	477
<i>Egyed István, dr. Rácz Antal:</i> Az állami erdő- és vadgazdaságokról	481
<i>Dr. Szodfridt István:</i> Adatok az erdők területbhasználási szerepéhez a Duna-Tisza közén	485
Az erdészeti és faipari felsőfokú továbbképzés helyzete és tervei (<i>Dr. Káldy József</i>)	487
<i>Gáspár-Hantos Géza:</i> Az erdők szerkezetének vizsgálata állománytípusok és fatermesztési munkaszakaszok szerint	491
<i>Dr. Sopp László:</i> Hárs fatömeg és fatermelési vizsgálatok	496
Megjegyzések bükköseinkről és gyertyánosainkról (<i>Dr. Sali Emil</i>)	503
<i>Dr. Márkus László:</i> Ökonómiai vizsgálatok gyertyánosokban, gyertyános tölgyesekben	506
A fafeldolgozásban eddig még nem ismert trópusi fafajok jelentőségének növelése (<i>Hamisy Chitembu</i>)	510
Ma kell cselekedni a holnap ereidéért (<i>Dr. Solymos Rezső</i>)	513
A lakáskörülmények javításáról (<i>Dr. Csötönyi József</i>)	516
<i>Kalapos Mihály:</i> Hajdú-Bihar megyei mezőgazdasági termelőszövetkezetek fásításai	517
<i>Csonka Tibor:</i> Látogatóban MORBARK-nál	521

A címlapon: Szakszerűen kezelt szarvasállomány

A hátlapon: Sikeres természetes felújítás állami erdő- és vadgazdaságban (a Budavideki EVAG fotóarchívumából)

A színes cím- és hátkép többletköltséget a Budavideki EVAG vállalta. Az októberi számban a MÉM Erdőrendezési Szolgálat vállalta ugyanezt.

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Д-р Бердар Б.:</i> Заботы и задания лесной инспекции в лесоводстве	477
<i>Эдвед Л., д-р Рац А.:</i> О государственных лесных и охотничьих хозяйствах	481
<i>Д-р Содфритд И.:</i> Данные к роли лесов в использовании земельных угодий	485
<i>Гашпар-Хантош Г.:</i> Испытание структуры лесов по рабочим участкам производства древесины	491
<i>Д-р Шопп Л.:</i> Испытания по массе древесины и древесной продукции липы	496
<i>Д-р Маркуш Л.:</i> Экономические исследования в грабовых лесах	506
<i>Д-р Чеченьи Й.:</i> Улучшение жилищных условий	516
<i>Чонка Т.:</i> В гостях у МОРЕАРКА	521

CONTENTS

<i>Berdár B.:</i> Forest inspection problems and tasks in the silviculture	477
<i>Egyed I., Rácz A.:</i> On the state forest and game management enterprises	481
<i>Szodfridt I.:</i> Contributions to the importance of forests in the land use	485
<i>Gáspár-Hantos G.:</i> Investigations on the composition of forests considering the work phases of timber growing	491
<i>Sopp L.:</i> Yield and volume investigations in lime-tree stands	496
<i>Sali E.:</i> Some remarks to the condition of our beech and hornbeam-stands	503
<i>Márkus L.:</i> Economic investigations referring to hornbeam-stands	506
<i>Csötönyi J.:</i> On the amendment of housing conditions	516
<i>Csonka Z.:</i> Visiting the MORBARK Company	521

AZ ERDŐ

Az Országos Erdészeti Egyesület kiadványa. Szerkeszti: dr. Solymos Rezső. A szerkesztőség címe: Budapest, II., Frankel Leó u. 44. Levélcím: Budapest, Pf.: 17., 1277. Kiadja: a Lapkiadó Vállalat, Budapest, Lenin krt. 9–11. Levélcím: Budapest, Pf.: 223., 1906. Felelős kiadó: Siklósi Norbert. Kapják: az Országos Erdészeti Egyesület tagjai; előfizethető még: a Posta Központi Hírlapiroda (Budapest, József nádor tér 1., 1900) és a lapterjesztéssel foglalkozó egyes postahivatalok útján. Előfizetési díj egy évre: 120,— Ft, félévre: 60,— Ft, egyes szám ára: 10,— Ft. Külföldön terjeszti: a „Kultúra” Könyv és Hírlap Kiskereskedelmi Vállalat (Budapest, Pf.: 149. H–1389). Az évi előfizetés ára: 7 dollár.

Révai Nyomda Egri Gyáregység, Eger, 82. 11. 1428 Felelős vezető: Vilcsék János.

Index: 25 208

HU ISSN 0014—0031

ERDŐFELÜGYELETI GONDOK ÉS FELADATOK AZ ERDŐMŰVELÉSBEN

DR. BERDÁR BÉLA

Az elmúlt évben több fórum több alkalommal vitatta az erdőművelés helyzetét. Ezért az 1981-es évet az erdőművelés éveként emlegetjük. A viták során megfogalmazódott olyan igény az erdőfelügyelőséggel szemben, hogy: „legyenek szigorúbbak a munkák átvételénél és váljanak a szakma élő lelkiismeretévé”.

A szigor, a szankcionálás indokolt esetben szükséges, de nem végső megoldás. Nem a szankciókból befolyó forintokra, hanem jó minőségben kivitelezett erdőültetésekre van szüksége a magyar erdőgazdálkodásnak. Ezt csak a gazdálkodók végezhetik el, az erdőfelügyelőség feladata ennek elősegítése a rendelkezésre álló eszközökkel.

Az erdőfelügyelőségek, illetve jogelődök, az állami erdőrendezőiségek, közel másfél évtizede minden évben mérlegbeszámolóban adnak jelentést illetékességi területük valamennyi erdőgazdálkodó szervezetének előző évi munkájáról. A beszámoló alapja az üzemterv szerinti gazdálkodás, vagyis az erdőállomány-gazdálkodási tervekben meghatározott hosszú távú célok és a vállalati tevékenység alapján realizálódott éves eredmények összevetése. A mérlegbeszámoló az egyetlen olyan információbázis, amely az erdőgazdálkodók teljes köréről ad éves értékelést, bemutatja az eredményeket, hiányosságokat és felhívja a gazdálkodók és az ágazatvezetés figyelmét a feszültségekre, kedvezőtlen tendenciákra.

Az erdőfelügyeleti munkában jelentős arányt képviselnek az erdőműveléssel kapcsolatos tennivalók. Az erdőállomány-gazdálkodási tervekben rögzített célok megvalósításának vizsgálata mellett az erdőfelügyelet teendői közé tartozik a központi forrásokból finanszírozott erdőművelési munkák teljesítményértékelése (meghatározott körben) és egyéb, az ágazatpolitikát szolgáló feladatok ellátása. Az utóbbiak közül szeretném kiemelni azt a szaktanácsadás jellegű tevékenységet, amelyre elsősorban a kis erdőterülettel rendelkező mezőgazdasági üzemeknél van igény és amely — jóllehet túlnő a felügyelőségek jogszabályban rögzített feladatain — jelentősen segíti az egységes fatermesztési szemlélet kialakítását.

A továbbiakban — a teljesség igénye nélkül — az erdőfelügyelet és az erdőművelés kapcsolatának néhány olyan területéről kívánok szólni — tényadatoknál az erdőfelügyelőségek mérlegbeszámolóira támaszkodva — amelyek élenként foglalkoztatják a szakmai közvéleményt.

Magtermelés—szaporítóanyag-termelés

Az elmúlt három évben az ágazat vezetése több alkalommal és sokoldalúan foglalkozott az erdészeti szaporítóanyagtermelés helyzetével, feladataival. Államtitkári koordinációs értekezlet határozta meg a fejlesztés legfontosabb

feladatait, területeit. A határozatok végrehajása során jogszabályban rendeztük a magántermelők szabályozott bekapcsolódását a szaporítóanyag-termelésbe az engedélyes kertek hálózatán keresztül. Szabályoztuk valamennyi érdekelt szerv feladatát a termelés, forgalmazás, ellenőrzés, koordinálás területén.

Az új rendszer lényege, hogy a termelők és felhasználók közvetlenül, *termelői szerződésben* állapodjanak meg egymással és hosszabb távra, mindkét fél számára biztonságos módon határozzák meg a termelés és szállítás feltételeit. Az erdőfelügyelőségek feladata, hogy a termelési körzet szaporítóanyag-szükségletét három évre előre felmérjék és a prognózist az Országos Vetőmag és Szaporítóanyag Felügyelőség, valamint a termelők rendelkezésére bocsássák a termelés tervszerű szervezése érdekében. A célcsoportos erdőtelepítési keretigények elbírálásakor az erdőfelügyelőség azt vizsgálja, hogy a beruházó gondoskodott-e a kiviteli tervben előírt ültetési anyagról és a műszaki átvételek során ellenőrzi az elültetett szaporítóanyag származási igazolványát.

Az elmúlt évek gyakorlata felszínre hozta a jelenlegi rendszer néhány fogyatékoságát is: esetenként formális termelői szerződések az engedélyes kertekkel, többletek egyes fafajok csemetéiből és így az erdőfelügyelőnek gyakran kell kompromisszumba mennie a fafajmegválasztásnál, hiszen az egyes termőhelytípusokon alkalmazható célállományok táblázata nem egyszer túl széles választási lehetőséget kínál a fafajok között a gazdálkodónak. A hibák mellett kirajzolódtak a rendszer továbbfejlesztésének körvonalai is. Az anyagi ösztönzésen túl (minőségi felár), további biztosítékokat kell kidolgozni, hogy a genetikailag értékesebb (nemesített, kijelölt magtermő állományokról származó stb.) szaporítóanyag megtermelésének és felhasználásának feltételei javuljanak. Alapvetően azonban továbbra is a termelők és felhasználók közvetlen kapcsolatára kell építeni a szaporítóanyag-termelés rendszerét. Közbeiktatott hatósági lépcső (erdőfelügyelőség) vagy értékesítési kényszerpálya nem jelentene megoldást.

Erdőfelújítás

E témakörön belül gyakori viták tárgya a mesterséges és természetes felújítás aránya, illetve a természetes felújításon belül a sarjztatás térfoglalása. Nézzük, mit mutatnak a tények az elmúlt hat év első kivitelű felújításainál (1. táblázat)? A táblázat adataiból kitűnik, hogy amíg a felújítási terület 10⁰/₀-kal nőtt az elmúlt hat év alatt, a sarjztatás 50⁰/₀-kal nagyobb területre terjed ki.

A sarjztatás ilyen mértékű térhódítása még akkor is egyértelműen negatív jelenség, és határozottan fel kell lépni ellene, ha ismertek, gyakran hangoz-

1. táblázat

Naptári éves	Összes ha	Elsőkivitelű erdőfelújítás					
		Mesterséges			Természetes		
		ha	%	sarj ha	%	mag ha	%
1976	17 142	11 862	69	3384	20	1896	11
1977	17 964	10 894	61	4372	24	2698	15
1978	17 051	10 545	62	3945	23	2561	15
1979	17 700	10 985	62	4676	26	2039	12
1980	17 519	10 929	62	4551	26	2039	12
1981	18 857	11 469	61	5148	27	2240	12

Az erdőfelújítási hátralékok alakulása

2. táblázat

	1977	1978	1979	1980	1981
Erdőgazdaságok	4814	4096	3541	3134	2512
Allami Gazdaságok	441	406	354	477	373
Termelőszövetkezetek	3076	2838	2508	1904	1755
Egyéb	241	250	689	190	127
Összesen:	8572	7590	7092	5705	4767

tatottak és részben el is fogadhatók a sarjról történő felújítás okai: akác véghasználatok területének növekedése, munkaerő és technika hiánya, erdő-szerkezet átalakítási forrás csökkenése, vadkárosítás stb. Az is nyilvánvaló ugyanis, hogy a gazdálkodók a rendelkezésükre álló eszközöket sem használják fel a természetes felújítás arányának fenntartására, a lehetőségek kihasználása érdekében.

Az erdőműveléssel szemben támasztott egyik alapvető követelmény, hogy a letermelt állományok területe minél rövidebb időn belül teljes értékűen — és ha lehet magasabb hatékonysággal — ismét bekapcsolódjon a fatermesztés folyamatába. Ezért az erdőművelési munka hatékonyságának fontos paramétere a felújítási hátralék mértéke. Az elmúlt öt év adatsora önmagában megnyugtató képet mutat. (2. táblázat), hiszen a hátralékok területe a gazdálkodók valamennyi csoportjánál jelentősen csökkent. Ha viszont azt vizsgáljuk, hogy az elmúlt öt évben a befejezett erdősítések megközelítően változatlan területe mellett a keletkezett aktuális kötelezettség évente emelkedett és így nőtt a kötelezettség alá vont terület is, közel sem lehetünk elégedettek. A kötelezettség alá vont terület növekedése ráirányítja a figyelmet a felújítás megoldatlan kérdéseire, melyek közül kettőt szeretnék kiemelni.

Az első — az utóbbi években sajnálatosan erősödő tendencia — az *ápolások elhanyagolása*. A munkaigényes, hagyományos ápolási módszerek után nem következett átfogó technológiai váltás, a szükséges ápolások egy részét sok területen már az éves tervek sem tartalmazzák. A vegyszeres ápolás térhódítása megindult ugyan, de a kivitelezés szakszerűsége, eredményessége sok kívánnivalót hagy maga után.

Az erdőfelújítás másik, *visszatérő gondja a vadkár*. A vadgazdálkodás közelmúltban kidolgozott hosszú távú fejlesztési programja nem irányozza elő a nagyvadállomány számottevő csökkentését, így az előhelyül szolgáló erdőterületek megterhelésével hosszú távon számolni kell. A vadkárelhárító kerítések építésének új finanszírozási rendje a korábbinál kedvezőbb lehetőség az erdő kezelője számára. Annak ellenére, hogy sok területen az eredményes felújítás egyetlen lehetséges útja a kerítésépítés, nem minden gazdálkodó él kellő mértékben ezzel a lehetőséggel.

Az egyértelmű megoldást természetesen az jelentené, ha a keletkezett erdei vadkárok részben, vagy egészen a vadászatra jogosultat terhelnék, így a természetes eltartóképességgel arányos vadállomány kialakítását közgazdasági megfontolások is segítenék. A tervezett új vadászati tvr. minden bizonnyal megoldást hoz e területen.

Erdőtelepítés

Az erdőtelepítés központi beruházási forrása a VI. öt éves tervben csökkent.

A cél 28—32 ezer hektár új erdő telepítése (az V. ötéves tervben 48 ezer hektár volt az eredmény). Annak érdekében, hogy a csökkentés az erdőtelepítésekben ne okozzon jelentős törést, a vállalati források bevonására új konstrukciókat vezettünk be (zárvány erdősítés üzemviteli költségből, pályázati rendszer). Nyilvánvaló, hogy az új konstrukciók nem oldják fel teljesen a vállalkozói szándék és a pénzügyi lehetőségek közötti feszültséget, de bizonyos mértékig mérsékelhetik azt. Jelentős szervező feladat hárul az erdőfelügyelőségekre az új konstrukciók megismertetése, elfogadtatása és gyakorlati bevezetése terén. Az első év eredményei az előkészítő munka szükségességét igazolják. 1982-ben 400 ha többlettelepítés várható a konstrukciók révén.

Az erdőtelepítési munkában jelentős bizonytalansági tényező, hogy a felhasználható forrás nem egyenletes ütemben áll rendelkezésre. Jól mutatják ezt az elmúlt három év hullámzó eredményei (összehasonlítva a megelőző három évvel):

1977 — 9 641 ha	1980 — 7 087 ha
1978 — 10 427 ha	1981 — 8 616 ha
1979 — 10 017 ha	1982 — 4 500 ha (terv)

Az erdőfelügyelőségek 1981. évről készített mérlegbeszámolója alapján az erdőtelepítések kötelezettség alá vont területének eredményessége 78⁰/₀-os, csökken az 1 hektár erdősítésre jutó ráfordítás (1980-ban 1,6 ha; 1981-ben 1,5 ha) és a befejezéshez szükséges átfutási idő (1980: 5,4 év, 1981: 4,9 év). Az erdőtelepítés befejezése 2687 hektáron húzódik el hat éven túl (1980-ban 3577 ha volt).

Erdősítések átvétele

Az erdőfelügyeleti munka szervezeti rendszerének átalakításával egyidejűleg a folyamatban levő több éves erdősítések átvételét a vonatkozó jogszabály a gazdálkodó feladatává tette. Az erdőfelügyelőségek feladata az állomány alatti, elsőkivitelű és befejezett erdősítések átvétele, valamint a több éve folyamatban levők szűrőpróbaszerű ellenőrzése maradt. Az átvétel új rendjéről szakmai körökben vita folyik. Egyik oldalon a jó szándékú, de túlzott óvatosság, másik oldalon a kényelmesség miatt egyaránt amellett érvelnek, hogy minden területet az erdőfelügyelőségnek kellene átvenni.

Visszalépni több szempontból nem volna indokolt. Az erdőfelügyelőségek jelenlegi szervezetének és jóváhagyott létszámának kialakításakor a folyamatban levő erdősítések átvételével nem számoltak mint feladattal, másrésről az erdőgazdálkodóknál megvannak, vagy megteremthetők az átvételek szakmai feltételei. Ahol a feltételek ma még hiányoznak, átmeneti megoldás lehet, hogy a gazdálkodó kérésére a felügyelőség veszi át a folyamatban levő állományt is — de a cél a feltételek teljes körű megteremtése kell, hogy legyen.

Meggyőződésem, hogy az erdőfelügyelőségek akkor járnak el helyesen, ha az alapító határozatban és a jogszabályokban megfogalmazott feladataikat tárgyilagosan végzik, szakmailag megalapozott értékeléssel minősítik az erdőművelési munkákat. Biztosítják, hogy minden központi forrásból kifizetett forint mögött megfelelő minőségű teljesítmény legyen. Határozottan fellépnek a fatermesztés hosszú távú érdekeivel ellentétes tendenciákkal szemben, felhívják a figyelmet a kedvezőtlen jelenségekre, de ismerik és — az ágazati érdekek keretén belül — figyelembe veszik a gazdálkodók adottságait, lehetőségeit a fatermesztés—fafelhasználás kapcsolatának változásait.